

Vize Kutné Hory — otázky a odpovědi

Rozhovor / S profesorem Richardem Jungem o historických souvislostech, optimistických vyhlídkách a jejich předpokladech.

- DALIBOR DOSTÁL

Pohled na důležité mezníky v dějinách Kutné Hory přináší první letošní číslo revue Krásné město. Historický přehled završuje materiál přesahující do budoucnosti — Má vize Kutné Hory od Richarda Junga. Profesor několika amerických univerzit, který v letech 1948 až 1989 pobýval v zahraničí a poté se vrátil do Kutné Hory, vytvořil rozsahem nevelký, ale přesto nesmírně důležitý text. Jeho význam spočívá především v tom, že velmi přesně, konkrétně a komplexně popisuje nejzávažnější problémy, s nimiž se město potýká, a zároveň vymezuje podmínky, které by měly být splněny, aby se Kutná Hora v dalších letech rozvíjela a prosperovala.

Profesor Richard Jung

Pokládáte svoji vizi Kutné Hory za otázku (velmi) vzdálené budoucnosti, jak se píše v úvodu Krásného města? V mnoha čtenářích to určitě vyvolává dojem, že jde o nesmírně dlouhodobou, až nedosažitelnou záležitost...

Nejdříve bych řekl, jak se článek „Má vize Kutné Hory“ dostal do časopisu Krásné město. Hned při mém příchodu na vernisáž fotografii Karla Čapka v Jeneweinově galerii mne nečekaně oslovil pan doktor Šťastný s tím, že s pověřením redakční rady mne žádá, abych napsal pro příští číslo Krásného města mou vizi Kutné Hory. Byl jsem překvapen a ptal jsem se, co vlastně tou vizí myslí. Vyrozuměl jsem z toho, že má jít o dlouhodobější výhled, nikoliv o plán na několik příštích let. Teprve později jsem mu zatelefonoval a zeptal se, v jaké souvislosti se materiál objeví. Dozvěděl jsem se, že půjde o číslo věnované historickým příspěvkům. Moc se mi do toho nechtělo, protože nejsem vyráběč vizí. Ale pak jsem požadovaný text napsal. Mrzí mne, že napříč slibu mi redakce neposkytla korekturu, takže jsem nemohl opravit chybu, kterou způsobili neschopností ovládat počítačový program Word. V závěru článku píší: „Kutné Hoře se podařilo PĚTI strategickými ... zásahy“ a najednou je jich tam deset. Bod (4) je rozdělen na (a - d), poté má pokračovat konečný bod (5). I u vizí vyžadují určitou důslednost. Též mne udivilo a zdá se mi neobvyklé, že v úvodních poznámkách re-

daktora můj výhled byl označen za „osobitý“, který směřuje „do vzdálené budoucnosti (velmi)“.

Hned na začátku článku jsem jasně řekl, jde o jednu z představ, které mám o budoucnosti tohoto města. V jakém časovém rozmezí by se mohla naplnit, se nedá říci, protože to záleží na předpokladech, které mohou a nemusí nastat. Předpoklady, které by se musely uskutečnit, aby se vize odehrála, jsem detailně popsal. Kdy, a zda vůbec, se tyto předpoklady splní, nevím. Ale v podstatě by se mohly splnit během deseti let. Za určitých podmínek. Podmínky, které dnes v Kutné Hoře panují, by se musely velmi změnit. Ale časově naplnění vize není omezeno. Je limitováno pouze podmínkami, a ty rozhodující jsou v lidech, kteří tady rozhodují.

Druhá věc, o kterém se redaktor Krásného města v úvodu zmiňuje, je, že existuje nějaké omezení v čase a prostoru. Jeho poznámkám moc dobře nerozumím, ale zřejmě mne v nich nálepkuje jako sociologa. O mých profesních kvalifikacích zřejmě moc neví... Ve své vizi se snažím překročit nejen omezení času, ale i též prostoru. Objem bublinky časoprostoru, ve které se lidé cítí doma, je jedním z nehlubších psychologických rysů, a v určitém věku se již těžko rozšiřuje. Aby se naplnily předpoklady vize o které píši, právě s této bublinky by se u rozhodujících občanů musel stát aspoň malý balónek.

Za třetí, myslím, že má „vize“ není nejen osobitá, ale ani osobní nebo originální. Než jsem se pustil do psaní, o kutnohorské skutečnosti jsem trochu přemýšlel. Až když jsem svůj příspěvek dokončil, dozvěděl jsem se mnoho dalších informací, které ukazují, že za Rakouska, za první republiky i za komunistů, přicházeli lidé znovu a znovu s podobnými názory na překročení prostoru. To platí především o koncepci trojměstí Čáslav – Kolín – Kutná Hora. Já jsem při psaní o dřívějších plánech nic nevěděl, teď o nich vím. Ukazuje se též, co se týče téhle redakce Krásného města, „velmi vzdálené“, budoucnosti, že některé věci, o nichž jsem psal, se v období než článek vyšel v tisku, již staly skutečností. Například pokus Kolína vytvořit velkou průmyslovou zónu, přibližování vstupu do Evropské unie a jasné předpovědi o tom, kolik místních podniků po (a jistě již i před vstupem), bohužel pro vlastníky, zkrachuje.

Jestli vize, která se uskuteční, bude katastrofická, nebo ta moje optimistická, nezáleží na mě, ale na lidech ve městě. A ty já neovlivním.

Význam materiálu, který jste vytvořil, nespočívá pouze v nastínění budoucnosti, ale právě v přesném a komplexním vymezení problémů, které město a jeho rozvoj svazují a omezují. Myslíte si, že se Kutná Hora v minulosti, především v období komunistického režimu v letech 1948 až 1989, mohla vyhnout alespoň některým negativním jevům, které se staly skutečností?

Už bylo dost věštění. Ve svém článku jsem spekuloval o budoucnosti, takže přirozeně nechci nyní ještě spekulovat o minulosti. Jak se lidově říká, kdyby v určitém místě nebyly ryby, byly by v jiném... Nechci ani uvažovat o tom, co se tady za komunistů dalo nebo nedalo dělat jinak. Já tu tehdy nebyl, takže by to byly soudy nevhodné. Nezbytné však je všimnout si dlouhou dobu patrné konti-

nuitu kutnohorských postojů. Je to město, které bylo vždycky uzavřeno do sebe, nikdy nepřekročilo nejen svůj stín, ale ani své odpadky. Kutná Hora se vždy zu- by nehty bránila jakékoliv konkurenci, a pokud se to podařilo spojit se strachem z cizího a nového, tím úspěšněji. Jeden z prvních pokusů v dějinách, jak zabránit modernizaci, ještě než v Anglii Luditté začátkem 19. století rozbíjeli ze strachu tkalcovské stroje, byla úspěšná prosba tovaryšů řemesla mlynářského králi Vla- dislavovi Jagellonskému, který vyslechnuvše zakázal roku 1477 kutnohorským mlynářům zavádění hasáčertů. Je to v dějinách první pokus o zastavení moder- nize, o kterém vím. Kutnohorští podnikatelé se s českých měst nejúspěšněji a nejdéle bránili konkurenci Židů. Ti se usídlili kolem, ale do Kutné Hory trvale nesměli. I poté co diskriminace vůči židům byla různými císaři zakázaná, město žádalo o výjimky. Teprve nová ústava po revoluci v roce 1848 jim umožnila uby- tovat se a podnikat ve městě. Ani železnici Kutnohoráci nechtěli. Je to město, které je velmi zahleděné do svého vlastního pupku. A bylo takové i za komunis- tů. Do jisté míry místní odpor proti komunismu, zde trochu delší a výraznější než jinde, byl dán celkovou těžkopádností reagovat na nové situace. Je v tomto, z dnešního hlediska, možno vidět určitou ctnost. Ovšem platí, že změny se to- muto městečku musely nutit zvenčí, a obávám se, že tomu tak bude i v budoucnosti.

Ve své práci poukazujete na řadu problémů. Mimo jiné i na zhyzdění města „prasečnickovou architekturou“, necitlivé demolice i nevhodné novostavby v historickém srdce města. Většinu života jste žil v zahraničí, setkal jste se s podobným, sebedestruktivním přístupem i v památkových městech na Západě, nebo jde spíše o obecně rozšíře- ný kolorit postkomunistické střední a východní Evropy, kde se tolik daří korupci a různému kamarádíčkování?

S něčím podobným jsem se nesetkal. To neznámá, že to někde neexistuje. Můj obor nebylo studování historických měst a chování jejich obyvatel. Ale když jsem několikrát delší dobu pobýval v Německu či v Holandsku, tak jsem viděl, jak systematicky, pečlivě a s určitou šíří vize rekonstruují věci, které byly zničené válkou. Do jisté míry to platí o polské Varšavě, kterou jsem viděl zničenou i ob- novenou, Krakově a dalších městech. V Americe i v Kanadě s pietou udržují ob- jekty s naší perspektivy směšně krátkou minulostí. Něco takového jako tady, jsem skutečně nikde neviděl, ale opakuji, neznámá to, že to někde neexistuje. Do jaké míry je to dáno postkomunistickým prostředím, to nevím. Ale od začát- ku, co jsem se do Kutné Hory vrátil, si všímám, že lidé tady mají nesmírně úzký horizont, jak v čase, tak v prostoru. Zajímá je pouze tady a teď. Kolín je cizina, co se tam děje nikoho nezajímá. Možná, že něco podobného platí také o vztahu Žižkováků ke Karlovu a nápodobně. Kutnohoráci, a to ani lidé na městském úřadu, nevědí, co se děje v Malíně... Zajímá je teď a tady, žádné souvislosti, nic širšího, nic dlouhodobého. Necitlivé zásahy ve městě jsou součástí tohoto pří- stupu. A z takového jepičího pohledu se má vize jistě jeví jako velmi vzdálená a přesahující úzký rámeček města.

Upozorňujete, že důležitější, než opravování jednotlivých fasád, je zachování celkového charakteru města ...

Skutečně považuji narušení historických souvislostí města za vážný problém. Je přeci historickým faktem, že Kutná Hora byla přijata do UNESCO ne kvůli historickým fasádám, ani kvůli sv. Barboře, ale proto, že rozloha a uspořádání města je zachovalým, v podstatě stále urbanisticky středověkým prostředím. Čili za svůj zápis na světový seznam kulturního dědictví vděčí město neporušeným uličkám a valům. Kromě toho také cisterciáckému klášteru v Sedlci a katedrále, která je jeho součástí. Urbanistická souvislost historického jádra Kutné Hory se Sedlcem, která byla v posledních letech porušena, je také velmi důležitá.

Ve své vizi pokládáte do budoucna Kolín za průmyslové předměstí Kutné Hory. Již v úvodu jste zmínil, že nyní se tam buduje největší průmyslová zóna v České republice. Prognózy o situaci po vstupu země do EU hovoří o krachu řady domácích průmyslových podniků. Jsou za této situace optimální milionové investice města do průmyslové zóny? Nebylo by vhodnější část peněz nasměrovat do vytvoření pravidelného kyvadlového spojení s Kolínem a zbytek využít v odvětvích, které mohou mít lepší perspektivu?

Nechci v této souvislosti mluvit do řešení nynějších problémů. Snažil jsem se nastínit, jaké podmínky by musely být splněny, aby se vize naplnila. Když nebudou splněny, bude budoucnost podle mého názoru jiná. Také jsem řekl, že mnohé věci jsou záležitostmi trhu. Tato otázka se mi zdá mimo předmět naší diskuse.

Tvrdíte, že Kutná Hora je po Praze druhým potenciálně nejvýznamnějším turistickým centrem v České republice. Myslíte, že si tuto skutečnost většina obyvatel města, případně politická reprezentace v tuto chvíli příliš uvědomují?

Jestli si jí uvědomují, to nevím. Ale rozhodně si myslím, že ani pro občany města ani pro politickou reprezentaci to není důležitý motiv jejich jednání. Mají jiné zájmy. Krátkodobé. To platí jak o občanech, tak o politikách.

Za jedno z nejperspektivnějších rozvojových území považujete údolí Vrchlice. Je podle vás dostatečně doceněno a navenek propagováno toto naprosto unikátní propojení historických památek a jen několik kroků vzdálené přírody v údolí?

Po několika měsících, co jsem se vrátil z exilu do Kutné Hory, znova a znova opakují, že většina přísad do receptu integrované turistické, historické a rekreační oblasti tady existuje. Když o tom mluvím z experty na turistický ruch v zahraničí, nebo s lidmi na pražských velvyslanectvích a i některých ministerstvech, okamžitě to pochopí, a jsou ochotni vývoj podpořit. Jde jen o to, aby se projevil místní zájem a důvěryhodná iniciativa. Kritickou překážkou je velký nezájem místních lidí o sdružování. Zvelebení a vývoj údolí Vrchlice by vyžadovalo širokou spolupráci. Nic víc než velmi malé a krátké omezení vlastních zájmů a trochu snahy vidět také zájmy jiné a propojit je.

Za největší brzdu turistiky považuje řada místních odborníků nedostačnou nabídku pro využití volného času návštěvníků Kutné Hory. Vy vnímáte počet současných, a v nejbližší době dokončených, sportovně-rekreačních objektů za vyhovující. Postrádáte však větší koordinaci jednotlivých aktivit. Máte ze zahraničí zkušenosti, kdo bývá právě tím koordinátorem, zda to bývají města, nezávislé agentury, státní instituce?

Většinou jde o kombinaci různých aktérů. Například v Edmontonu je prakticky z ničeho vybudováno nádherné údolí řeky, která protéká městem. Spoustu těch prvků, o kterých mluvím, tam je. Mám o tom řadu materiálů, na moji žádost mi k tomu posílají stále nové. Funguje tam spolupráce občanského sdružení, města, university i jiných zájmových skupin, například atletů, plavců a podobně. Jeden servisní spolek podnikatelů se rozhodl, že olympijský bazén na univerzitě nestačí, tak vybrali peníze a za dva roky v údolí postavili nové sportovní centrum. Dnes se v něm odehrávají světová mistrovství. Viděl jsem to i v mnoha jiných městech. Například v italském Orvietu, odkud do Kutné Hory přijela výprava, která s námi chtěla spolupracovat. Úspěch je vždy výsledkem spolupráce různých zájmových skupin, dobrovolníků, města a státu. Prostě lidé spolupracují. Jinak to nejde.

V souladu s převládajícími trendy zmiňujete ve své vizi také postupné rozšiřování pěších zón v centru. Mezitím dochází v Kutné Hoře k pokusům radnice zrušit nejstarší a největší pěší zóny na Palackého náměstí. Jak vnímáte tento krok?

Pěší zóna se dá dnes zrušit, zítra obnovit. Nejde zde o neodstranitelné nebo těžko odstranitelné podmínky dlouhodobého vývoje. Jde v podstatě o jepičí záležitost; ovšem znovu to ukazuje na typické zpátečnictví některých Kutnohořanů a jejich ekonomickou krátkozrakost.

Znám pozadí tohoto rozhodnutí a nátlaky, které tam fungují. Mohu k tomu říci jenom parafrází z Bible: „*Kutná Horo odpusť jim, neboť nevědí, co činí!*“.